

Németh Erzsébet – Vargha Bálint Tamás – Pályi Katalin Ágnes

Nemzetközi korrupciós rangsorok tudományos megbízhatósága

ÖSSZEFOGLALÓ: A korrupció – rejtőzködő természetéből fakadóan – nehezen mérhető. A módszertanilag nem kellőképpen megalapozott mérések és az így kialakított rangsorok azonban legalább olyan gazdasági kockázatot jelentenek, mint maga a korrupció. Jelen tanulmány célja, hogy a dokumentumelemzés módszerét alkalmazva, a szakirodalom áttekintését követően megvizsgálja a legismertebb korrupciós percepció index számításának módszertani megfelelőségét. A korrupciós mérésekkel szemben a nemzetközi szakirodalomban megfogalmazott legfontosabb kritikák is rávilágítanak arra, hogy a legtöbb esetben nem biztosított a korrupciós méréseket kibocsátó szervezetek függetlensége, a felhasznált adatforrások és az alkalmazott módszertan transzparenciája. Mindezekből következően, valamint a válaszadói csoport nem megfelelő összeállítása, az adatforrások összeállításának hiányosságai miatt – módszertani megalapozottság hiányában – az eredmények nem alkalmasak az egyes országok összehasonlítására, tudományos következtetések levonására, de még olyan diagnózist sem állítanak fel a vizsgált jelenséggel kapcsolatban, amely hatékony eszközként szolgálhatna a megfelelő szakpolitikai döntések meghozatalához.

KULCSSZAVAK: korrupció, percepció, rangsor, mérés, módszertan, minta

JEL-KÓDOK: D73, Z18, C18

DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2019_3_1

Nem csupán a korrupció, de a korrupció mérése, ennek nyomán országok rangsorolása, esetleges megbélyegzése (Lambropoulou, 2012) is jelentős társadalmi, gazdasági hatásokkal bír. A nyilvánosságban egy ország korrupciós percepció index szerint elért eredményét ma már a GDP-növekedés mértékével vagy a közvetlentőke-befektetés értékével együtt közlik (Galtung, 2006). Hatását jól szemlélteti, hogy a korrupciós rangsorban elért gyenge eredmény visszavetheti a befektetési kedvet (Warren és Laufer, 2009). 2004-ben

Kenya a Világbank és a Transparency International korrupciós felmérésein elért rossz eredmények miatt esett el segélyektől (Sampson, 2010). Miközben a korrupciós indexek percepció mérésére vállalkoznak, a médiában ezt eltorzítva már korrupcióról beszélnek: az Index portálon 2019. január 29-én Stabil utolsók címmel jelent meg a hír, amely úgy fogalmazott, hogy „Magyarország Romániával, Görögországgal és Bulgáriával még mindig az Unió legkorrumpáltabb országai között van.” A nemzetközi korrupciós rangsorok egyben a befolyásolás eszközei is lehetnek, a korrupciós mérések eredményeinek közlése, az erre épülő médiakampányok egy olyan csomag részét

Levelezési e-cím: enemeth@metropolitan.hu

képezik, amelyben tanácsadók, civil és segélyszervezetek vagy éppen a Nemzetközi Valuta-alapból folyósított kölcsönökért felelős tisztviselők az érintett országok számára intézményi és szabályozási megoldások átvételét is megkövetelhetik (Sampson; 2010, Sampson 2015, 121. oldal).

A Transparency International Corruption Perception Indexe vitathatatlanul a korrupció mérésével foglalkozó legsikeresebb termék. A nyilvánosságon keresztül elért hatásához képest azonban kevés figyelmet kap az, hogy milyen módszerekkel, kiknek a válaszaiból képezték az indexet, és mennyire megbízhatóan mutatja egy ország korrupciós érintettségét.

Célunk, hogy a korrupciót mérő rendszerek hitelességi, mérési és validitási kockázatainak beazonosításával választ adjunk arra a kérdésre, vajon a nemzetközi korrupciós rangsorok – köztük a legnagyobb hatással bíró, évente közzétett Corruption Perception Index – megbízhatók-e, az általuk alkalmazott módszertan lehetővé teszi-e tudományos következtetések levonását, valamint alkalmasak-e közpolitikai beavatkozások megalapozására?

A KORRUPCIÓ MÉRÉSE

A korrupció mérhetőségének kérdése az 1990-es években a korrupció elleni harc felfutásával párhuzamosan került az akadémiai érdeklődés homlokterébe. A korrupció mértékének számszerűsítése érdekében folytatott erőfeszítések azonban azzal a problémával találták szembe magukat, hogy a mérhetetlen mérhetővé tételével próbálkoznak. Az objektív bűnüldözési adatok a bűnözési statisztikákban inherens látencia miatt nem voltak közvetlenül felhasználhatók, míg a kérdőíves felmérésekben a magas válaszmegtagadási arány szabott határt ezen kísérleteknek. A korrupció mérésére ennek nyomán az *1. ábrán* is feltüntetett megközelítések alakultak ki, úgymint:

PERCEPCIÓS MÉRÉSEK: a jellemzően kérdőíves megkereséssel operáló módszert olyan kérdések (társadalmi bizalom, korrupció) feltérképezésére alkalmazzák, ahol az objektív adminisztratív adatok érhető okokból hiányoznak;

TAPASZTALATI MÉRÉSEK: a direkt élmények feltérképezését tűzi ki célul, jellemzően személyes interjúkon alapul, ezért költségigényes;

KÜLSŐ (SZAKÉRTŐI) ÉRTÉKELÉSEK: országos vagy iparági szinten történő átfogó képalkotás vagy mikroszintű jelenségek felmérése;

ADMINISZTRATÍV ADATOKAT FELHASZNÁLÓ STATISZTIKÁK: nemzeti, kormányzati, ágazati stb. statisztikák;

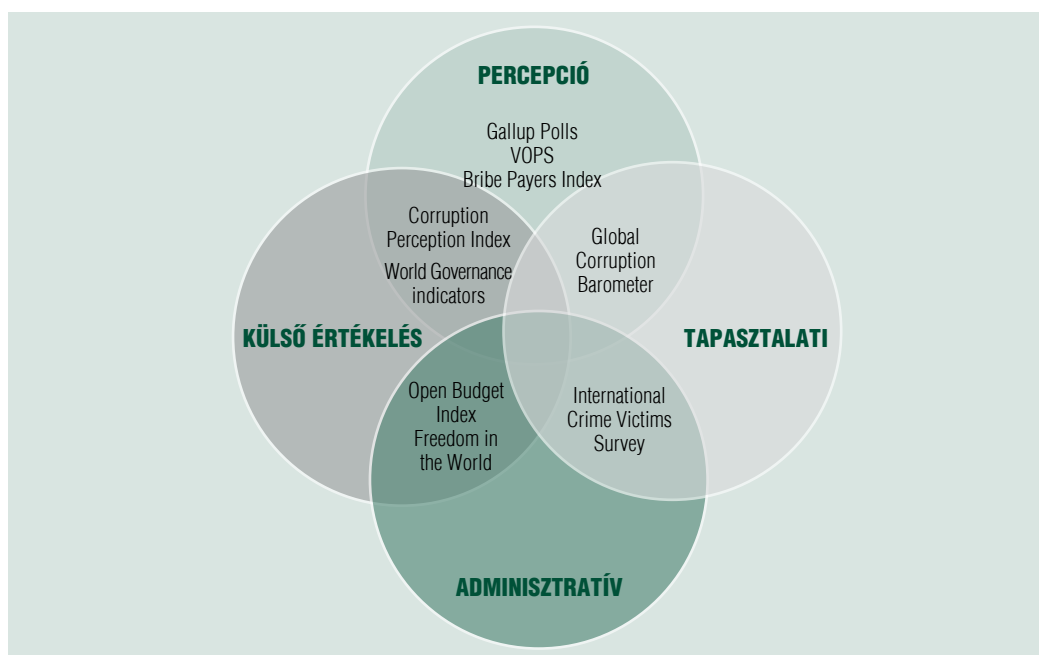
KOMPOZIT INDEXEK KIALAKÍTÁSA: más szervezetek által végzett különböző típusú adatfelvételek, számszerűsített eredmények összegzésével, amelynek célja az információ sűrítése, egyetlen mérőszám megteremtésével az összehasonlíthatóság biztosítása;

KORRUPCIÓS KOCKÁZATOKAT MÉRŐ RENDSZEREK: a korrupció előfordulásának valószínűségét és/vagy a korrupcióval szembeni védettség mértékét előrejelző rendszer.

Az egyes megközelítések esetében különféle korlátok érvényesülnek, lásd bővebben *Trapnell* (2015). Az adatforrások megfelelő kiválasztása minden esetben kritikus fontossággal bír, emellett a percepciós mérések tekintetében kiemelt jelentősége van annak is, hogy a felmérésben szereplő kérdések egyértelműek és mindenki által egyformán értelmezhetők legyenek, míg a kompozit indexek kialakítása során a modellbe bevont indikátorok aggregálására alkalmazott eljárás körültekintő megválasztása igényel figyelmet. Bármelyik megközelítést is alkalmazzuk, egy jelenség tudományos eszközökkel történő mérése során a tudományos megalapozottság kritériumainak érvényesülését minden esetben szem előtt kell tartani:

- a mérő elfogulatlansága, azaz függetlensége és pártatlansága biztosított-e;
- az alkalmazott módszertan és a felhasznált adatforrások legalább olyan részlete-

EGYES KORRUPCIÓVAL KAPCSOLATOS NEMZETKÖZI MÉRŐRENDSZEREK

Forrás: saját szerkesztés

zettségben bemutatásra kerültek-e, hogy a mérés független kutató által megismételhető, az eredmények ezáltal ellenőrizhetők legyenek;

- maga a kutatás módszertana alkalmas-e a kutatás céljainak megvalósítására, alkalmaz-e olyan statisztikai módszert, amelyekkel az adatfelvétel torzító hatásai kiküszöbölhetők, a véletlen eltérések, együttmozgások kiszűrhetők;
- a válaszadói minta megfelelősége, reprezentativitása biztosított-e?

A szakirodalom a korrupciót mérő rendszerekről

Annak ellenére, hogy a korrupció mérésére kialakított rendszerek igen népszerűek, azok megbízhatósági és validitási kockázataira szá-

mos alkalommal hívta fel a figyelmet a tudományos közösség. A szakirodalmakban megfogalmazott kritikai vélemények rendszerint a tudományos megalapozottság előzőekben bemutatott kritériumaihoz illeszkednek, a kibocsátó szervezetek függetlenségével, a módszertan és a felhasznált adatforrások korlátozott megismerhetőségével, valamint a módszertan hiányosságaival kapcsolatban fogalmaznak meg negatív észrevételt.

Kibocsátó szervezetek függetlensége, objektivitása

A korrupciós méréseket és rangsorokat összeállító szervezetek fontos legitimációs forrása, hogy ők maguk, illetőleg az általuk végzett mérés elfogultságtól mentes, így objektív képet ad a korrupciós jelenségről. Amennyiben azonban az értékelést végző szervezet saját közpolitikai célrendszert követ (Századvég,

2016), vagy olyan országtól fogad el pénzügyi támogatást, amelyet értékel, az értékelés függetlenségének, objektivitásának feltételei már nem érvényesülhetnek teljeskörűen. Az egyik legnépszerűbb korrupciós indexet előállító szervezet, a Transparency International (TI) kapcsán Sampson (2010; 2015) világít rá arra, hogy a TI költségvetését döntő részben olyan európai államok külügyminisztériumainak adományai teszik ki, amelyek egyben a TI által évente elvégzett korrupciós felmérés alanyai is. A TI szervezetei továbbá a kormányzati támogatások mellett magánszervezetek által folyósított adományokban is részesülnek, és az adományozók között gyakran olyan globális befektetői érdekekkel rendelkező nagyvállalatok (pl. Siemens AG) vagy a politikai napirend formálásában aktív nem kormányzati szervezetek, alapítványok, társadalmi szervezetek (pl. Ford Foundation, USAID) is megjelennek, amelyek hagyományosan az Egyesült Államok külpolitikai érdekében fejtik ki működésüket (Krige, 1999). Mindamellet, hogy a kialakított mérési rendszer által érintett országok anyagi hozzájárulásából tartják fent magukat, a korrupció mérésével foglalkozó egyes szervezetek a korrupció kérdésének átpolitizáltságához is tevékenyen hozzájárulnak, esetenként aláírva ezzel a közpolitikai intézkedések és a pártpolitikailag nem elfogult megközelítések sikerét is (Heywood és Rose, 2014).

A módszertan és az adatforrások transzparenciája

A módszertan és az adatforrások transzparenciájának hiányával járó veszélyekre több szerző is felhívja a figyelmet. „*A korrupciós mérések kialakításával kapcsolatos átláthatóság hiánya ironikus és zavarba ejtő helyzet (...) Különösen az adatokhoz való hozzáférés hiánya – amely kérdéseket vet fel a kereskedelmi adatforrások kutatók általi (...) felhasználásával kapcsolatosan – jelenti azt, hogy ezek a felmérések nem követték*

a tudományos kutatások alapszabályát, úgymint lehetővé tenni azt, hogy független kutatók ismétlő teszteket és megfelelő validációt végezhesenek.” (Hawken és Munck, 2009, 7–8. oldal)

Heywood és Rose (2014) valamint Sampson (2010) is megjegyzi, hogy korrupciós indexet közreadó szervezetek általában tartózkodnak attól, hogy a mérés összetettségéről és pontosságáról akadémiai vitát folytassanak. Hawken és Munck (2009) arra hívja fel a figyelmet, hogy az indexeket közreadó szervezetek az adatforrások megbízhatóságának kritikai elemzését az indexek kidolgozását megelőzően, elméleti megalapozásként nem folytatták le, illetőleg az utólagos tesztek sem a felhasznált adatok megbízhatóságának mérésére, csupán az egyes indikátorok közötti korrelációkra koncentráltak. A szerzőpáros aggályának adott hangot amiatt is, hogy a Corruption Perceptions Indexhez (CPI) felhasznált, kereskedelmi forgalomban megszerzett adatforrásokat a tanulmányuk megjelenéséig a TI nem tette közzé. Összességében több kritika is jelzi azt a problémát, hogy a módszertan és a felhasznált adatforrások nem kerülnek olyan részletezettséggel bemutatásra, amely független kutató számára lehetővé tenné a kutatás megismétlését, ellenőrzését.

A válaszadói minta összetétele

A kompozit percepciós indexek rendszerint olyan indikátorokra támaszkodnak, amelyben az adatközlők üzleti szereplők, szakértők, illetőleg egyes esetekben háztartások, lakossági csoportok. A válaszadói minta kialakításának alkalmasnak kell lennie arra, hogy a vizsgált jelenségről, jelen esetben a vizsgált országok korrupciós percepciójáról hiteles információt adjon. Kérdéses, hogy amennyiben országok a korrupciós percepciós felmérések alanyai, akkor a válaszadók között miért vannak túlsúlyban a szakértők, az üzleti szereplők és egyáltalán alkotható-e hiteles kép az állampolgárok percepciójáról, ha nem az adott populá-

ciót reprezentáló mintán végzik el a kutatást. *Galtung* (2006) a CPI kapcsán azt is megállapítja, hogy a válaszadói mintában nem csupán az üzleti szereplők és a szakértői kör felülreprezentált, de ezen keresztül az index szinte kizárólag a magas életszínvonalú férfiak perspektíváját mutatja meg, míg a szegények és a nők véleményét, továbbá az informális gazdasági szereplők percepcióját figyelmen kívül hagyja. *Knack* (2006) a korrupciós indikátorok optimális súlyozására tett javaslatában pedig amellett érvel, hogy a kompozit indexek kialakítása során a nagy és az országos populációt reprezentáló mintán végzett felméréseknek nagyobb súlysúlyt kellene adni.

A kompozit indexek kialakításának tudományos minősége

A kompozit indexet kibocsátó szervezet a legtöbb esetben a tényleges adatgyűjtésben nem vesz részt, így az általa hozzáadott tudományos érték az adatforrások kiválasztása és összesítése. *Sampson* (2010) szerint a kompozit indexek ugyan azt ígérik, hogy több mutató együttes használatával kiszűrjük a véletlen hatásokat, eközben azonban elfedik az adatfelvétel által mért konkrét jelenséget és az adatfelvétel pontos körülményeit. Ezen limitáció nyomán mutat rá *Apaza* (2009) arra, hogy a kompozit indexek nem képesek részletes képet adni a korrupció természetrajzáról, következésképp a korrupció elleni fellépés céljához sem szolgálhatnak adekvát eszközként. A kompozit indexek további korlátja *Soreide* (2006) szerint, hogy azok nem képesek informálni megfelelően az olvasót a mért jelenség nagyságrendjéről. *Heywood* és *Rose* (2014) arra hívja fel a figyelmet, hogy a korrupciós percepció mérésére szolgáló kompozit indexekhez felhasznált adatforrások adott esetben egymással nem kompatibilis munkafogalmakkal rendelkeznek, így az eltérő konceptuális kiindulópontokból született felmérések eredményeinek összehasonlítása eltérő típusú életjelenségek, korrup-

ciós tranzakciók összeméréséhez vezethet. Az aggregált index ezen túl elrejtetheti az aggregáció céljára kiválasztott indikátorok közötti mérési különbségeket is, a felhasznált indikátorok ugyanis nem mindig csengenek egybe. *Hawken és Munck* (2009. 5. oldal) kimutatta, hogy a CPI- és a Világbank CCI-indexeihez is felhasznált egyes indikátor közötti átlagos korreláció 0,692, amely az eltérések mintegy 50 százalékát nem magyarázza. Ez megerősíti azt a feltételezést, hogy a végül összesített indikátorok nem ugyanazt a korrupciós jelenséget mérik. A szerzők rávilágítanak arra is, hogy a felhasznált indikátorok közötti mérési különbségek nem véletlenszerűek, mindez pedig azt eredményezi, hogy az aggregáció a trendszerű mérési különbségeket nem kiegyenlíti, hanem éppen ellenkezőleg, importálja azt a kompozit indexbe. Tovább élezi ezt a problémát, ha az adatforrás rendelkezésre állása dönti el, mi lesz az adott adatforrás súlya az adott ország értékelésében.

Rangsorok kialakítása

Az országok közötti rangsorok felállítása több szempontból is félrevezető megjelenítése a korrupció mértékének. *Mungiu-Pippidi és Dadašov* (2016), *Dadašov, Hefeker és Lorz* (2017), valamint *Ferwerda* (2017) megközelítése egybecseng abban, hogy a korrupció specifikus szektorális, iparági, vagy akár nemzetközi feltételek között megy végbe, amelyek nem feltétlenül idomulnak országhatárokhöz. *Sampson* (2010) ezt úgy fogalmazza meg, hogy az egyes országok rangsorolása elfedi a korrupciós tranzakció „aktív megvesztegető” oldalán álló érdekelteket, amely az értékelt országhoz képest adott esetben külföldi cég, vagy befektető is lehet. *Malito* (2014) megállapítja, hogy a CPI és a CC módszertana nem teszi lehetővé az országok közötti, valamint teljesítményük időbeli változásának összehasonlítását. *Heywood és Rose* (2014. 7–9. oldal) a CPI alakulását hosszabb időtávon megvizsgál-

va megállapították, hogy az évente, országonként számolt indexek jelentős változatlan- ságot és konzisztenciát mutatnak, vagyis nincs olyan ország, amely trendszerű elmozdulást mutatna. Ebből következik, hogy az éves mé- rések a közpolitikai beavatkozások hatásának visszamérésére sem alkalmasak. Mindez meg- kérdőjelezi a rangsorok éves gyakorisággal tör- ténő megjelentetését, amely legfeljebb public relations célokat szolgálhat. Malito (2014) és Søreide (2006) arra is rámutatnak, hogy a „szakértői véleményen” alapuló, éves gyako- risággal megismételt percepciós felmérésben a megelőző mérési eredmény szakértők általi megismerése óhatatlanul önmegerősítő vissza- csatoláshoz vezethet, sőt, a megbélyegzés ön- beteljesítő proféciává is válhat, lásd *Warren és Laufer* (2009).

A kérdőívek interpretációja

Malito (2014), *Johnston* (2004), *Laufer* (2006) és *Søreide* (2006) is rámutat arra, hogy a több országot azonos kérdőívvel felmérő felméré- sekben használt kifejezéseket, fogalmakat, ka- tegóriákat társadalmi kontextusról társadalmi kontextusra más és más módon értelmezhetik a válaszadók. Míg egyes kultúrákban utazások, reprezentatív üzleti vacsorák a „marketing” költségkategória alatt legálisan jelenhetnek meg, ugyanezek a gyakorlatok más országok- ban tiltott befolyásolásnak minősülhetnek. Ilyen az orvosi hálapénz rendszere is. Ország- gonként eltérő megítélés alá esik az, hogy az orvosi szolgáltatás igénybevételét követően adott anyagi juttatás vagy ajándék korrupci- ós visszaélésnek minősül-e. De még egyetlen országon belül is különböző elbírálás alá eshet ugyanaz a jelenség: például az USA FCPA sza- bályozása szerint külföldi döntéshozónak jut- tatott előny egy bizonyos értékhatárig legális: „*facilitation payment*”-nek minősül (*Strauss*, 2013), az USA területén azonban illegális len- ne egy kormányzati tisztviselővel folytatott ilyen tranzakció.

A korrupciós percepciót torzító tényezők

A korrupció érzékelésének mérése nem egyéb, mint a válaszadók véleményének összeíté- se arról, hogy egyes intézmények, tranzakció- típusok vagy országok mennyire korrump- tak a válaszadó megítélése szerint. Bár sokáig úgy te- kintettek a percepciós indikátorokra, mint a korrupciót felmérő legjobb elérhető eszköz- rendszerre, a percepciós mérések térhódításá- val párhuzamosan egyre több kutatót foglal- koztatott a kérdés, hogy vajon a korrupciós percepció milyen kapcsolatot mutat a korrup- ciós tapasztalatokkal.

Zaman és Rahim (2009) szerint a korrup- ciós percepció mérése során, legyen bármi- lyen komplex is a mérési módszerünk, nem le- hetünk biztosak abban, hogy az eredmények valóban a korrupcióról adnak információt. Hasonlóképpen vélekedik *Treisman* (2007), amikor a szakértői paneleken alapuló percepc- iós indexeket a megkérdezettek következte- téseit tükröző „szubjektív indexeknek” nevezi.

Treisman (2007), valamint *Weber Abramo* (2008) megállapították, hogy a korrupciós ér- zékelés nem mutat erős korrelációt a korrupciós tapasztalattal. *Donchev és Ujhelyi* (2014) pedig arra az eredményre jutott, hogy a korrupciós tapasztalat szintje nem jelzi előre a korrupciós percepció várható mértékét, a korrupciós per- cepció és a tapasztalat közötti összefüggés nem lineáris. Kutatásuk ugyanakkor érdekes megvi- látásba helyezi a demokratikus politikai vagy társadalmi intézmények hatását. Rávilágítanak, hogy adott társadalom protestáns jellege, gaz- dasági fejlettségének mértéke vagy a központi kormányzat erőssége – anélkül, hogy a korrup- ciós tapasztalatokat mérsékelnék – a korrupci- ós percepciót lefelé korrigálják.

A korrupciós percepciót torzító további té- nyezőket azonosított *Olken* (2009), aki kuta- tási eredményei alapján megállapította, hogy az etnikai vagy vallási heterogeneitás növeli a korrupciós érzékelést, ugyanakkor – paradox módon – a nagyobb vallási és etnikai hetero-

geneitású közösségekben a tényleges korrupció mérésére szolgáló mutatószám kisebb. Ezt a szerző a társadalmi bizalom és társadalmi kontroll szintjére vezette vissza. *Gutmann, Padovano és Voigt* (2015) arra is rámutattak, hogy magasabb lehet a korrupciós percepció azon válaszadók körében, akik munkanélküliek, alacsony jövedelműek, vagy ha válaszaikat gazdasági visszaesés idején vették föl, továbbá a korrupciós percepció alacsonyabb, ha a válaszok magas gazdasági növekedési rátájú, alacsony jövedelmi egyenlőtlenségű, optimista társadalmakból érkeznek, míg az erős politikai verseny által fémjelzett országokban jellemzően nagyobb a korrupciós percepció mértéke. A korrupciós percepcióra tehát számos, a korrupción kívüli tényező is hatással bír. *Jahedi és Mendez* (2014) elismeri, hogy a szubjektív indikátorokat gazdasági és kognitív tényezők elterítik, azok negatív korrelációt mutathatnak az objektív adatokkal, de ez szerintük nem elegendő ok ezen adatforrások figyelmen kívül hagyására. *Roca, Orme és Brown* (2010) szerint a korrupciós észlelés mértéke a korrupció médiabeli reprezentációjával is összefügg. Ezért lehet, hogy olyan országok, amelyekben a sajtó politikai kontroll alatt működik, relatíve jó korrupciós percepció eredményt tudnak fölmutatni. Médiatartalom-elemzés és a CPI-értékek összevetése alapján *Németh, Körmenyi és Kiss* (2011) megállapították, hogy a média, miközben társadalmi feladatának eleget téve feltárja és bemutatja a korrupciós eseteket, hozzájárul a lakosság által érzékelt korrupció mértékének növekedéséhez.

A CORRUPTION PERCEPTION INDEX MEGBÍZHATÓSÁGA ÉS MÓDSZERTANI MEGALAPOZOTTSÁGA

A Transparency International 1995 óta évente közzéteszi a korrupciós percepció mérésére hivatott Corruption Perception Index

eredményeit, valamint az értékelt országok ennek nyomán kialakított rangsorát. A CPI kompozit index értékét 13 adatforrás felhasználásával számítják ki, amelyek között közvetlenül hozzáférhető és csak kereskedelmi forgalomban hozzáférhető adatforrások egyaránt megtalálhatók. A következőkben részletesen bemutatjuk a tudományos megalapozottság kritériumait érintő megállapításokat, amelyek alapján választ kívánunk adni arra a kérdésre, hogy a Transparency International CPI-indexe megbízható-e, alkalmas-e tudományos következtetések levonására, és ennek nyomán van-e helye szakpolitikai döntések megalapozásában?

Az indexet kibocsátó szervezet függetlensége

A Transparency International több, a mérési rendszer által minősített ország állami szervétől is részesül közvetlen vagy közvetett támogatásban.¹ A szervezet finanszírozásának másik fő forrását a piaci szereplőktől, nagyvállalatoktól, valamint alapítványoktól befolyó támogatások jelentik. Az éves beszámoló² adatai alapján a Transparency International legfőbb támogatója 2015 óta az Európai Bizottság, de számos kormányzati szerv és alapítvány is juttat évi 1 millió euró összeget is meghaladó támogatást a szervezet számára. A legfőbb támogatókat az *I. táblázat* tartalmazza, a kormányzatokhoz köthető donor szervezetek esetében az országok elmúlt három évi CPI-pontszámával és -ranghelyével.

Transparency International a CPI számítása során azokat a donor országokat is értékeli, amelyek jelentős összegekkel támogatják működését. A legfőbb támogató országok CPI-értékeinek összevetése alapján kimutatható, hogy a CPI értékelésében ezen országok rendszeresen jó eredményt érnek el, jellemzően az első tíz helyezett között vannak.

**KIMUTATÁS A TI MŰKÖDÉSÉT TÁMOGATÓ
DONOR SZERVEZETEKRŐL**

Legjelentősebb támogatók 2017-ben	Támogatás összege 2017- ben (EUR)	CPI-pontszám (és -ranghely) a donor országok esetében		
		2018	2017	2016
Kormányzati szervek				
Külügyi Kereskedelmi és Fejlesztési Minisztérium (DFARD) Kanada	1 970 391	81 (9)	82 (8)	82 (9)
Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Minisztérium (BMZ) Németország	1 499 457	80 (11)	81 (12)	81 (10)
Holland Külügyminisztérium Hollandia	1 200 000	82 (8)	82 (8)	83 (8)
Fejlesztési és Együttműködési Ügynökség (SDC) Svédország	1 040 957	85 (3)	84 (6)	88 (4)
Kereskedelmi és Külügyminisztérium (DFAT) Ausztrália	864 657	77 (13)	77 (13)	79 (13)
USA Külügyminisztériuma USA	763 074	71 (22)	75 (16)	74 (18)
Multilaterális intézmények				
Európai Bizottság	4 580 722			
Alapítványok				
BHP Billiton Foundation	1 335 930			
Open Society Institute szervezetei				
Foundation Open Society Institute	705 389			
Foundation to Promote Open Society	213 225			
Open Society Initiative for West Africa	17 808			
Vállalatok, piaci szereplők				
Siemens AG	856 835			

Forrás: TI 2017. évi pénzügyi beszámolója

A CPI-index módszertana és a felhasznált adatforrások transzparenciája

Annak ellenére, hogy a Transparency International a honlapján közzéteszi a CPI kiszámításához felhasznált 13 adatforrás megnevezését,³ illetve az összesített adattáblázatban azt is megjelöli, hogy az egyes országok CPI-értékének kiszámításához mely adatforrásokat használta fel, a számítási módszertant és az adatforrások tartalmát számos ponton nem tárja fel kellő részletességgel.

EGYES ADATFORRÁSOK NEM ISMERHETŐK MEG. A TI által közzétett módszertani leírásból nem ismerhető meg, hogy a WJP- és VDEM-indikátor pontosan mely kérdésre adott válaszokat tükrözi.⁴ Ezen túl az index kiszámításához felhasznált 13 adatforrás közül öt adatforrás megismerhetősége lényegesen korlátozott. Így az EIU által végzett országekockázati értékelés, a PRS Group által készített nemzetközi kockázati értékelés és az IHS Markit által készített kockázati értékelés (Global Insight) tartalma, részletes módszertana csak térítés ellenében hozzáférhető. Hasonlóképpen korlátozottan hozzáférhetők az International Institute for Management Development versenyképességi rangsorához felhasznált alapadatok, ahol az egyes országok pontértékeit nyilvánosan elérhetővé teszik, ugyanakkor a részletes adatokat tartalmazó évkönyv csak térítés ellenében hozzáférhető. A PRS Group és az EIU-szervezetek nem tesznek közzé információt arra vonatkozóan, hogy tényadatok vagy szakértői percepciók képezik-e a kockázatelemzés alapját. Több adatforrás esetén nem ismerhető meg a szakértői válaszadói csoport összetétele, illetve összeállításának elvei sem (erről bővebben lásd *A válaszadói minta reprezentativitása biztosított-e?, Szakértői panelek összeállításában biztosított-e a szakértelem és az elfogulatlanság? részeket*).

NEM ÁLLAPÍTHATÓ MEG, HOGY A FELSOROLT ADATFORRÁSOKAT, HOGYAN TISZTÍTJÁK MEG A KORRUPCIÓTÓL IDEGEN TÉNYEZŐKTŐL. A felhasznált adatforrások között számos olyan található, amely a korrupcióval vagy a korrupció észlelésével össze nem függő tényezőket is értékel. A Bertelsmann Stiftung SGI indexének mintegy hetven kérdésből álló kérdőívéből csak egyetlen kérdés foglalkozik a korrupció érzékelésével.⁵ Az African Development Bank Country Policy and Institutional Assessment 5 dimenziót mér, amelyek közül azonban csak egy dimenzió (Structural Policies and Regulation) és azon belül is a közzeférhető átláthatóságának és elszámoltathatóságának értékelése köthető a korrupcióhoz. Bár az SGI Codebook utal arra, hogy a CPI kiszámítása során csak a vonatkozó kérdést veszik figyelembe,⁶ a Transparency International által közzétett módszertani dokumentumok nem mutatják be, hogy a pontszámítás során a felhasznált adatforrásokat a korrupciótól idegen tényezőktől milyen módon tisztítják meg.

Az itt bemutatott problémákhoz kapcsolódóan további információt szolgáltat a 2018. évi CPI-index számítása során felhasznált adatforrások főbb jellemzőit tartalmazó *2. táblázat*.

Az indexszámítási módszertan tudományos megalapozottsága

Könnyen belátható, hogy amennyiben ugyanazon jelenséget különböző számú és nem ugyanazt a jelenséget mérő indikátorok alapján kívánjuk összehasonlítani, az nem elégti ki a tudományosság kritériumait. A CPI-pontértékek a különböző adatforrásokból származó adatokból standardizálást követően egyszerű átlagszámítás útján alakulnak ki. Az index számítása során az egyes országok értékelése tekintetében ugyanakkor jelentős különbségek mutatkoznak aszerint, hogy az index adott országra kiszámított pontértéke hány

ÖSSZEFOGLALÓ A CPI-HOZ FELHASZNÁLT ADATFORRÁSOKRÓL

CPI 2018 adatforrások	Időszak	Adatközlők
AFDB African Development Bank Country Policy and Institutional Assessment	2016	Szakértői csoportok, személyük, számuk, kiválasztásuk szempontjai nem megismerhetők
SGI Bertelsmann Stiftung Sustainable Governance Indicators	2018	Összesen 91 szakértő (országoként jellemzően 2, esetenként 3–4 fő) személyük ismert, kiválasztásuk szempontjai azonban nem megismerhető + statisztikai, kvantitatív adatok
TI Bertelsmann Stiftung Transformation Index	2017– 2018	Összesen 246 szakértő (országoként jellemzően 2 fő) személyük részben ismert, kiválasztásuk szempontjai azonban nem megismerhetők
EIU Economist Intelligence Unit Country Risk Service	2018	Korlátozott hozzáférés
FH Freedom House Nations in Transit	2018	Szakértői csoportok, személyük, számuk, kiválasztási szempontjuk nem megismerhető
GI IHS Markit Global Insight Business Conditions and Risk Indicators	2017	Több mint 100 országszakértő, személyük, kiválasztásuk szempontjai nem megismerhetők
IMD World Competitiveness Center World Competitiveness Yearbook Executive Opinion Survey	2018	63 országból kb. 6300 üzletember megkérdezésével zajló felmérés, személyük, a kiválasztás szempontjai nem megismerhetők
PERC Political and Economic Risk Consultancy Asian Intelligence	2018	1802 üzletember (kb. 100 válaszadó/ország) megkérdezésével zajló felmérés, személyük, a kiválasztás szempontjai nem megismerhetők
PRS Group International Country Risk Guide	2018	Korlátozott hozzáférés
WB World Bank Country Policy and Institutional Assessment	2017	Az értékelést a Világbank munkatársai végzik, személyük, számuk, kiválasztásuk szempontjai nem megismerhetők
WEF World Economic Forum Executive Opinion Survey	2018	140 országból 12 274 üzletember megkérdezésével zajló felmérés, személyük a minta nagysága miatt nem, azonban a kiválasztás szempontjai megismerhetők (ágazat és vállalatméret szerinti csoportokból kiválasztott random minta)
WJP World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey	2017– 2018	113 országból 110.000 háztartás és 3000 szakértő megkérdezésével zajló felmérés A válaszadók száma ismert, a szakértők személye, a mintavétel és a szakértők kiválasztásának szempontjai részben megismerhetők
VDEM Varieties of Democracy	2018	Kb. 2000 szakértő személyük és a kiválasztásuk szempontjai nem ismerhetők meg

Forrás: Saját szerkesztés a felméréseket végző szervezetek által közzétett adatok alapján

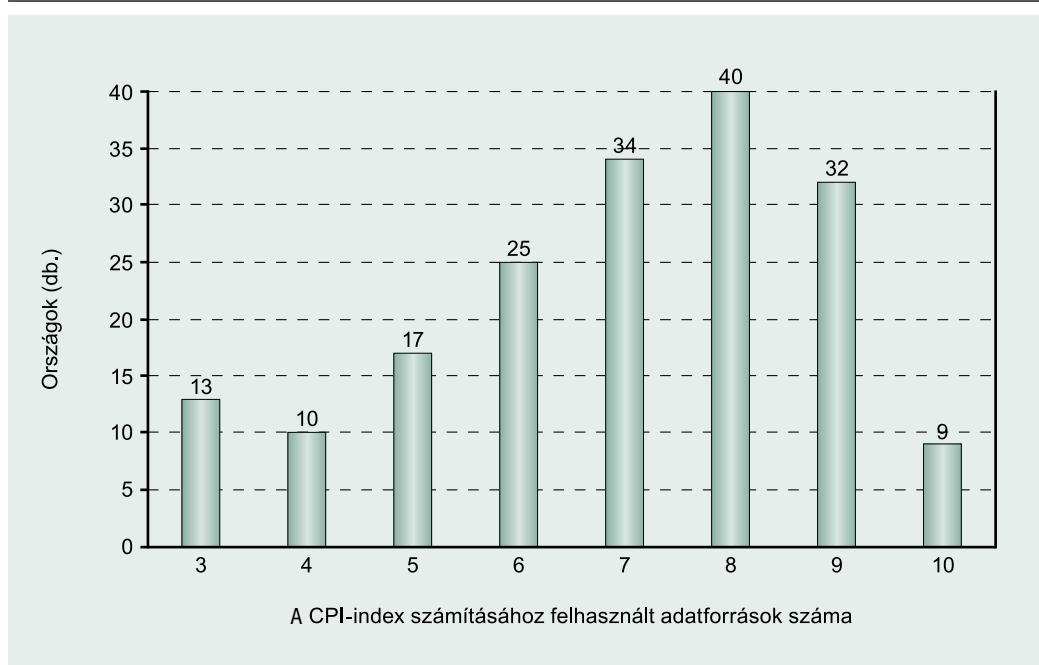
adatforrás, illetve mely adatforrások felhasználásán alapul. Így az adott ország értékeléséhez rendelkezésre álló adatforrások számától függően az egyes országok tekintetében ugyanazon adatok eltérő súllyal eshetnek számításba. A felhasznált adatforrások rendelkezésre állásának ezen esetlegessége módszertani kockázatokat vet fel az összehasonlíthatóság szempontjából. A 2018-ban értékelt összesen 180 ország mindössze 5 százalékánál – köztük Magyarország esetében is – 10 adatforrás felhasználásával került sor a CPI számítására. Az érem másik oldala, hogy 40 ország esetében az értékeléséhez öt, vagy annál is kevesebb adatforrás állt rendelkezésre (lásd 2. ábra). A jellemzően afrikai, ázsiai illetve csendes-óceáni térségbeli országokat jellemző korrupciós percepció tehát szignifikánsan kevesebb adaton alapul.

Az európai államok csoportján belül is jelentős eltérések láthatók. 31 európai ország közül mindössze 11 volt szocialista ország – köztük Magyarország – CPI-értékébe számít bele a Freedom House Nations in Transit indexe és a Bertelsmann Stiftung Transformation Indexe. Utóbbi esetében további kockázatot jelent, hogy az index értéke országonként csupán 2 fő megkérdezett szakértő értékítéletét tükrözi.

A Joint Research Centre által készített és a Transparency által is közzétett módszertani audit is felhívja arra a figyelmet, hogy az ötnél kevesebb adatforrás alapján értékelt országok esetében szignifikánsan nagyobb a standard hiba, és utalnak arra, hogy az adatforrások minimum számát helyesebb lenne legalább öt forrásban meghatározni.⁷

2. ábra

A TI ÁLTAL ÉRTÉKELT ORSZÁGOK AZ ÉRTÉKELÉSHEZ FELHASZNÁLT ADATFORRÁSOK SZÁMA SZERINT

Forrás: saját szerkesztés a TI által közzétett adatok alapján

Összességében az adatforrások rendelkezésre állásának esetlegessége, így a felhasznált adatforrások összetételében mutatkozó különbségek következtében a CPI számításához felhasznált adatok az egyes országok tekintetében nem egyenlő feltételek szerint, nem azonos módszertan alapján, nem azonos kérdések mentén és nem azonos mintán alapulnak. A Transparency International által közzétett módszertani leírás pedig nem tükrözi, hogy a CPI számításához olyan statisztikai módszereket alkalmaznának, amelyek képesek a véletlen együttmozgásokat megkülönböztetni a bizonyított összefüggésektől, illetve magyarázatot adnának az egyes országok pontértékei, valamint az egyes időszakok közötti különbségekre, biztosítva ezáltal az összehasonlíthatóságot, így az országok rangsorolásának feltételeit. Ezt nem orvosolja az sem, hogy a rangsor összeállítását követően az egyes országok pontszám-változásának szignifikanciáját 2018-ban a TI a 2012-es évtől kezdve kiszámította.

Egyes kérdések megítélhetősége

A kérdőívek alapján a szakértők számos esetben olyan kérdések mentén értékelnek, amelyek megfogalmazása eleve nem teszi lehetővé az egységes és objektív értelmezést, például: „Az állam foglyul ejtése szűk érdekcsoportok által” (AFDB), „Milyen mértékben sikeres az állam a korrupció feltartóztatásában?” (SGI), „A köz forrásaival általában visszaélnék-e?” „A vesztegetési pénz fizetése hagyomány-e?” (EIU), „A közvélemény intoleranciája a korrupcióval szemben magas-e?” (FH). A NiT indikátora olyan tényezőt is értékel, amelynek korrupcióval való kapcsolata nem bizonyított: túlzott állami szerepvállalás a gazdaságban. Mindezen túl a kérdőívek számos olyan kérdést tartalmaznak, amelyek nem szakértői véleményfelmérés, hanem a jogszabályi, intézményi környezet vagy bűnügyi statisztikák

objektív vizsgálata, elemzése alapján értékelhetők: „A pozíciójával visszaélő köztisztviselőket milyen mértékben üldözik és büntetik?” (BF TI), „Van-e független igazságszolgáltatás, amely közhivatali betöltőkkel szemben is eljárhat?” „Van-e független közpénzügyi ellenőrző szervezet?” (EIU), „A közhivatali betöltők gazdasági szerepvállalását érdemben korlátozzák-e?” A *whistleblowerek és újságírók törvényi védelme* (FH).

A válaszadói minta reprezentativitása biztosított-e?

A felhasznált adatforrások hét esetben szakértői csoportok értékelését tükrözik, ahol az adatközlők az értékelt országok népessége szempontjából nem lehetnek reprezentatívok. A reprezentativitás feltételei még azon adatforrások esetében sem biztosítottak, ahol a kutatást kifejezetten nagyszámú válaszadó megkeresésével folytatták le. A World Justice Project Rule of Law Index keretében 110 ezer háztartást, országonként 1000 főt kérdeztek meg, ugyanakkor az adatfelvétel országonként csak a 3 legnagyobb városban történt, ebből következően a vidéki, kisebb településeken élő lakosság véleményét nem jeleníti meg. Az IMD versenyképességi rangsora, valamint a Political and Economic Risk Consultancy által az ázsiai országokra készített értékelés országonként átlagosan 100 üzletember véleményén alapul, amely az értékelt országok lakossága, de az országban tevékenykedő üzletemberek szempontjából sem biztosíthatja a reprezentativitást. A válaszadói csoportok kialakításában rejlő kockázat, hogy azok a nehezen meghatározható szakértői/üzletemberei populáció tekintetében lehetnek képesek a reprezentativitás biztosítására, azonban az országonként 2-3 szakértő bevonásával készülő értékelések esetében ez a minimális feltétel sem teljesülhet.

A szakértői panelek összeállításában biztosított-e a szakértelem és az elfogulatlanság?

A CPI számításához felhasznált indikátorok többsége szakértői értékelés. Az ilyen válaszadói csoportok összeállításában alapvető követelmény, hogy a szakértők kiválasztása során biztosítani kell a válaszadók speciális szakértelmét és elfogulatlanságát. Összességében a vizsgált adatforrások esetében a szakértők személye korlátozottan, míg kiválasztásuk kritériumai egyáltalán nem ismerhetők meg. A V-Dem- és a Nations in Transit-indexek esetében például nem ismerhetők meg a szakértők személyére, pontos számára vagy a kiválasztás kritériumaira vonatkozó információk (V-Dem-ről lásd McMann et al., 2016). WJP felmérése keretében egy 3000 főből – a polgári jogban, munkajogban, egészségügyben és az igazságszolgáltatás terén jártas jogászból – álló panelt is megszólaltattak, azonban a válaszadók kiválasztásának módszere nem ismerhető meg. További kockázatot jelentenek azok az adatforrások, például a Bertelsmann Stiftung két indexe, ahol a pontszámok országonként csupán 2–3 szakértő véleményét tükrözik. Mindezt súlyosbítja, hogy Magyarország esetében megállapítható, hogy közéleti szereplésük alapján világnézetileg elfogult szakértőket kértek fel értékelésre.⁸ A Bertelsmann Stiftung felhasznált indikátorainak országjelentéseit tanulmányozva megállapítottuk, hogy azok mögött szélsőséges esetben egyetlen „országszakértő” véleménye áll. A Magyarországról készült 2018. évi jelentéshez egyetlen politológus szakértő véleménye jelentette az elsődleges javaslatot az index által értékelt valamennyi alkategória pontértékére vonatkozóan.⁹

Mérési kockázatot jelent, hogy az elérhető módszertani leírások alapján nem biztosított az, hogy speciális szakértelemmel rendelkező, elfogulatlan személyek készítsék a szakértői értékeléseket. A felhasznált szakértői értékelések

szubjektív elemeket hordozhatnak, a szakértők alacsony száma és a kiválasztási kritériumok átláthatatlansága miatt.

ÁLTALÁNOS KÖVETKEZTETÉSEK

A korrupció mérése és ennek nyomán nemzetközi rangsorok kialakítása súlyos következményekkel, országok nyilvános megbélyegzésével, gazdasági hátrányokkal is járhat. Ezért kiemelten fontos vizsgálni, hogy ezek a nemzetközi mérőrendszerek hiteles képet adnak-e, tudományosan megbízhatóak-e, validak-e.

A szakirodalom alapján a korrupciót mérő nemzetközi mutatószámok tudományos megbízhatóságát, érvényességét érintő számos kockázat beazonosítható. A felméréseket összeállító egyes szervezetek nem tekinthetők függetlennek, az általuk minősített szervezetektől is elfogadnak támogatásokat. Az indexek összeállításához használt módszertan sok esetben nem ismerhető meg olyan mértékben, hogy független kutatói validációt lehessen végezni.

Az egyes országok CPI alapján történő összehasonlíthatóságát megkérdőjelezi, hogy az index kialakítása során országról országra eltérő számú és típusú indikátort, adatforrást használnak. A rangsorolás és az értékelés érvényességét érintő kockázat, hogy a CPI nem alkalmaz olyan statisztikai módszereket, amelyek a véletlen együttmozgásokat meg tudják különböztetni a tudományosan bizonyítható összefüggésektől.

Az index nem csak a korrupciót, de a korrupciós érzékelést sem tükrözi jól. A mérések nem reprezentatív mintára támaszkodnak. Az adatközlésként felhasznált szakértői panelek esetében az elfogultságtól mentességet és a speciális szakértelmet a kiválasztás elvei nem biztosítják. A mérési kockázatokat fokozza, hogy az ország-rangsor úgy ábrázolja a korrupció jelenségét, mintha abban csak a passzív vesztegető, az állami fél lenne érintett, és figyelmen

kívül hagyja, hogy a korrumpáló aktív fél magán szereplő, adott esetben a minősített országhoz képest külföldi. Ezért is fontos törekvés, hogy az állam a magánszektor olyan szereplőivel lépjen kapcsolatba, amelyek korrupciómentességéről meggyőződött.

Annak ellenére, hogy a kompozit indexbe számos indikátort bevon, a CPI nem él olyan eszközökkel, amelyekkel objektív módon lehetne mérni a korrupciós kockázatokat, kontrollokat és nem vizsgálja a korrupció visszaszorításáért felelős szabályozási környezetet, intézményrendszert sem. Ebben a kérdésben lehetőség nyílna a jogszabályok, a szankciórendszer, a speciális korrupcióellenes eljárások és mechanizmusok – így például a bírói függetlenség garanciái, az összeférhetetlenségi esetek szabályozása, a közérdekű bejelentést kezelő mechanizmusok – áttekintésére és értékelésére. A percepció mérések horizontján túlmutató további lehetőség az intézményi tényezők, mechanizmusok vizsgálata alapján a korrupciós kockázatok, illetőleg a kockázatok mérséklő kontrollok mérése.

A korrupció mérésének megbízhatósága a korrupció megelőzése, a korrupcióval szembeni hatékony fellépés szempontjából elengedhetetlen. A kompozit indexek és az ezek alapján felállított korrupciós rangsorok azonban nem képesek olyan részletes és pontos képet adni a korrupció tényleges prevalenciájáról, hogy az ellene történő fellépés lehetőségeiről érdemi szakmai vitát lehessen folytatni. Pedig a korrupció elleni fellépés olyan összetársadalmi ügy, amely a legfontosabb társadalmi, gazdasági és állami szereplők támogatását egyaránt élvezzi. Ezért szükség van olyan fejlesztéstámogató mérési rendszerekre, amelyek a korrupció visszaszorításában hatékonyan alkalmazhatók. Egyértelműen megállapítható, hogy a korrupció elleni intézkedések kidolgozásához a korrupciós percepció mérésénél, a CPI típusú indexeknél megfelelőbb eszköz az országlepték alatti, szektorális, intézményi korrupciós tényezők számbavétele, a konkrét korrupciós veszélyek beazonosítása, és az azt mérséklő kontroll kialakításának szükségességére történő rámutatás.¹⁰

JEGYZETEK

¹ https://www.transparency.org/whoweare/accountability/who_supports_us/2

² https://www.transparency.org/whoweare/accountability/audited_financial_reports_with_independent_auditors_report/2

³ A CPI számításának módszertana a Transparency International által közzétett információk szerint az alábbiak szerint épül fel: (1) Megtörténik az index kiszámításához felhasznált adatok kiválasztása, a TI által meghatározott kritériumrendszernek megfelelően. (2) Ezt követően a forrásadatokat sztenderdizálják. (3) A sztenderdizált adatokat

egyszerű átlagszámítással aggregálják. (4) Végül megtörténik a bizonytalanságok és a standard hiba számszerűsítése. (Forrás: Corruption Perceptions Index 2018 Full Source Description, <https://www.transparency.org/cpi2018>).

⁴ Corruption Perceptions Index 2018 Full Source Description, <https://www.transparency.org/cpi2018>

⁵ lásd: http://www.sgi-network.org/docs/2018/basics/SGI2018_Codebook.pdf

⁶ lásd: https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_Methodology.zip

- ⁷ https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_2017_StatisticalAssessment.pdf, 16. oldal
- ⁸ A 46 Kelet-Közép-Európa- és Délkelet-Európa-szakértő között kilenc magyar található: nyolcan a Political Capital munkatársai, valamint Ágh Attila politológus
- ⁹ Hegedűs Dániel politológus, Humboldt Egyetem, Berlin
- ¹⁰ Ezzel a módszertani megközelítéssel végzi el az Állami Számvevőszék 2011 óta a hazai közintézmények, valamint 2016 óta az állami, önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok integritási kontrolljainak és kockázatainak feltérképezését, lásd Németh et al. (2017).

IRODALOM

- APAZA, C. R. (2009). Measuring governance and corruption through the worldwide governance indicators: Critiques, responses, and ongoing scholarly discussion. *PS: Political Science & Politics*, 42(1), pp. 139-143
- DADAŠOV, R., HEFEKER, C., LORZ, O. (2017). Natural resource extraction, corruption, and expropriation. *Review of World Economics*, 153(4), pp. 809-832, <https://doi.org/10.1007/s10290-017-0288-y>
- DONCHEV, D., UJHELYI, G. (2014). What do Corruption Indices Measure? *Economics & Politics* 26(2), pp. 309-331, <https://doi.org/10.1111/ecpo.12037>
- FERWERDA, J., DELEANU, I., & UNGER, B. (2017). Corruption in public procurement: finding the right indicators. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 23(2), pp. 245-267, <https://doi.org/10.1007/s10610-016-9312-3>
- GALTUNG, F. (2006). "Measuring the Immeasurable: Boundaries and Functions of (Macro) Corruption Indices", in Sampford, C., Shacklock, A., Connors, C., Galtung, F. (eds.). *Measuring Corruption*, Ashgate, Hampshire, UK and Vermont, US, pp. 101-130
- GUTMANN, J., PADOVANO, F., VOIGT, S. (2015). Perception vs. Experience: Explaining Differences in Corruption Measures Using Microdata, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2659349>, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2659349>
- HAWKEN A., MUNCK, G. (2009). Do You Know Your Data? Measurement Validity in Corruption Research, working paper, School of Public Policy, Pepperdine University (Malibu: California)
- HEYWOOD, P. M., ROSE, J. (2014). "Close but no Cigar": the measurement of corruption. *Journal of Public Policy*, 34(3), pp. 507-529, <http://dx.doi.org/10.1017/S0143814X14000099>
- JAHEDI, S., F. MÉNDEZ (2014). On the advantages and disadvantages of Subjective Measures. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 98(C), pp. 97-114, <http://dx.doi.org/10.1016/j.jebo.2013.12.016>
- JOHNSTON, M. (2004). Comparing corruption: Participation, Institutions, and Development, in Heffernan, W. C., Kleinig J. (eds.). *Private and Public Corruption*, Rowman & Littlefield, pp. 275-322
- KNACK, S. (2006). Measuring corruption in Eastern Europe and Central Asia: a critique of the

- cross-country indicators. The World Bank. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=923275>
- KRIGE, J. (1999). The Ford Foundation, European physics and the cold war. *Historical Studies in the Physical and Biological Sciences*, 29(2), pp. 333-361, <http://dx.doi.org/10.2307/27757813>
- LAMBROPOULOU, E. (2012). Myths and Realities about Corruption in Public Administration and its Discourse in Greece, *Amsterdam Law Forum*, 4(3), pp. 77-96
- LAUFER, W. S. (2006). The Importance of Cynicism and Humility: Anti-Corruption Partnerships with the Private Sector. *Development Outreach*, 8(2), pp. 18-21
- MALITO, D. (2014). Measuring corruption indicators and indices. Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper, 13, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2393335>
- MUNGIU-PIPPIDI, A., DADAŠOV, R. (2016). Measuring control of corruption by a new index of public integrity. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22(3), pp. 415-438
- MCMANN, K. M., PEMSTEIN, D., SEIM, B., TEORELL, J., LINDBERG, S. I. (2016). Strategies of validation: Assessing the varieties of democracy corruption data. V-Dem Working Paper, 23
- NÉMETH E., KÖRMENDI G., KISS B. (2011). Korruptió és nyilvánosság: a média hatása a korrupciónra és annak társadalmi megítélésére. *Pénzügyi Szemle/ Public Finance Quarterly*, 56, 57-65. oldal
- NÉMETH E., MARTUS B., VARGHA B., GERGELY SZ., VASVÁRINÉ J., JAKOVÁC K. (2017). *Elemzés a közszféra integritási helyzetéről 2017, A hazai integritás helyzete a köz- és a magánszektor érintkezési felületén*, https://asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmányok/2017/int_koz2017.pdf?ctid=1126
- OLKEN, B. A. (2007). Monitoring Corruption: Evidence from a Field Experiment in Indonesia. *Journal of Political Economy*, 115(2), pp. 200-249, <http://dx.doi.org/10.1086/517935>
- OLKEN, B.A. (2009). Corruption Perceptions vs. corruption reality. *Journal of Public Economics* 93 (7-8), pp. 950-964, [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047-2727\(09\)00031-0](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047-2727(09)00031-0)
- ROCA, T., ORME, W., BROWN, J. (2010). Fear and Loathing of the Corruption Perception Index: Does Transparency International Penalize Press Freedom? DOI: 10.2139/ssrn.1694211
- SAMPSON, S. (2010). Diagnostics: Indicators and transparency in the anti-corruption industry. In Jansen, S., Schröter, E., Stehr, N. (eds.). *Transparenz: Multidisziplinäre Durchsichten durch Phänomene und Theorien des Undurchsichtigen* (pp. 97-111), VS Verlag für Sozialwissenschaften
- SAMPSON, S. (2015). The anticorruption package. *Ephemera: Theory and Politics in Organization*, 15(2), pp. 115-123
- SHORE, C. (2005). „Culture and Corruption in the EU: Reflections on Fraud, Nepotism and Cronyism in the European Commission”, in Haller, D., Shore, C. (eds.) *Corruption: Anthropological Perspectives*, Pluto Press
- STRAUSS, E. N. (2013). Easing out the FCPA facilitation payment exception. *BUL Rev.*, 93, 235
- SØREIDE, T. (2006). Is it wrong to rank? A critical assessment of corruption indices. Chr. Michelsen Institute
- TRAPNELL, S. E. (2015). User's Guide to Measuring Corruption and Anti-Corruption. *United Nations Development Programme*, <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/anti-corruption/user-s-guide---measuring-corruption-and-anticorruption.html>

TREISMAN D. (2007). What Have We Learned About the Causes of Corruption from Ten Years of Cross-National Empirical Research? *Annual Review of Political Science*, Vol 10, pp. 211-244, <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.081205.095418>

WARREN, D. E., Laufer, W. S. (2009). Are corruption indices a self-fulfilling prophecy? A social labeling perspective of corruption. *Journal of Business Ethics*, 88(4), pp. 841-849, <https://doi.org/10.1007/s10551-009-0316-5>

WEBER ABRAMO, C. (2008). How Much Do Perceptions of Corruption Really Tell Us?

Economics: The Open Access, Open-Assessment E-Journal 2, <http://dx.doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2008-3>

ZAMAN, A., FAIZ-UR-RAHIM (2009). Corruption: measuring the unmeasurable. *Humanomics*, 25(2), pp. 117-126, <https://doi.org/10.1108/08288660910964184>

Századvég (2016). Nemzetközi indexek módszertani korlátai és kritikája. <https://szazadveg.hu/uploads/media/57e3d8e300c7d/szazadveg-elemzes-a-nemzetkozi-indexeknek-komoly-hianyossagai-es-korlatai-tanulmany.pdf>